

“Pues no sois Vos, Criador mío, desagradecido para que piense yo daréis menos de lo que os suplican, sino mucho más; ni aborrecisteis, Señor de mi alma, cuando andabais por el mundo, las mujeres, antes las favorecisteis siempre con mucha piedad y hallasteis en ellas tanto amor y más fe que en los hombres, pues estaba vuestra sacratísima Madre...¿No basta, Señor, que nos tiene el mundo acorraladas e incapaces para que no hagamos cosa que valga nada por Vos en público ni osemos hablar algunas verdades que lloramos en secreto, sino que no nos habíais de oír petición tan justa? No lo creo yo, Señor, de vuestra bondad y justicia, que sois juez, y no como los jueces del mundo, que como son hijos de Adán y, en fin, todos varones, no hay virtud de mujer que no tengan por sospechosa. Sí, que algún día ha de haber, Rey mío, que se conozcan todos. No hablo por mí, que ya tiene conocido el mundo mi ruindad, y yo holgado que sea pública, sino porque veo los tiempos de manera que no es razón desechar ánimos virtuosos y fuertes, aunque sean de mujeres”

Teresa de Jesús

Aquest text, d'una de les místiques cristianes més importants de tota la història de l'Església, mostra l'esbós d'una espiritualitat feminista o, si més no, en desbrossa el camí que tard o d'hora hi portarà. I això ho fa al segle XVI. Revela que no tenir en compte la igualtat entre home i dona i trencar amb la justa relació de gèneres és una qüestió no tan sols social i cultural, sinó que afecta al centre de l'espiritualitat cristiana. Nega la manera de ser de Jesús, ja que ell sempre va actuar justament privilegiant la relació entre gèneres. Es tracta de donar testimoni a la manera de ser del mateix Déu Amor. És per això que ja als anys vuitanta, Leonardo Boff afirmava: “Cada cop que es margina la dona a l'Església, la nostra experiència de Déu es veu perjudicada. Ens tornem més pobres i ens tanquem a un sacrament radical de Déu”.

Aleshores, una justa i alliberadora relació de gèneres és el camí i el mètode d'una espiritualitat cristiana. Ja durant el segle XVI, en la història de la seva vida, Santa Teresa revela el que, en aquell temps, sonava estrany i ella expressa com un secret: “que no es otra cosa oración mental, a mi parecer, sino tratar de amistad, estando muchas veces tratando a solas con quien sabemos nos ama” (*Vida*, 8,5). Això vol dir que Santa Teresa entén l'oració com una relació d'amistat. Es refereix a “l'amistat amb Déu, o amb Jesús”. En aquesta relació, Santa Teresa empra algunes imatges afectives i fins i tot eròtiques.

El llenguatge és tal que va provocar que la Inquisició se'n preocupés i la investigués fins a set vegades. ¿Per què? Perquè expressava la seva feminitat en l'oració. En el món antic, les abadesses del desert i moltes santes eren educades per expressar-se a través d'allò masculí i fer servir imatges masculines quan parlessin d'espiritualitat. En l'oració, Santa Teresa es va atrevir a proposar una relació entre gèneres. D'altra banda, va viure una amistat afectuosa amb Sant Joan de la Creu i d'altres germans, com ara Graziano. Aquest corrent de mística nupcial i fins i tot eròtica es troba a les místiques beguines del nord d'Europa als segles XIII i XIV. Mal vistes per la jerarquia eclesiàstica, n'hi va haver que es van veure perseguides i martiritzades fins i tot. És un element central en l'espiritualitat de dones com Hildegarda de Bingen (al segle XI) i Caterina de Siena (al segle XIV). Dones, avui, reconegudes pels Papes com a “doctores de l'Església”. Així mateix, a l'Islam, va ser una dona, la mística medieval Rabbia Al Adawlya (701-801) que va donar a l'espiritualitat musulmana una dimensió de relació d'intimitat nupcial amb l'amor diví. Ella va fer que els musulmans recordessin unes paraules atribuïdes al profeta Mahoma: “Tres coses hi ha al món que em van ser donades per tu i es van tornar dignes d'amor: les dones, el perfum i l'oració”. És important observar que, en aquestes paraules del profeta, l'oració és citada com a tercer punt en la relació amb Al·là.

Per als que vivim al segle XXI, aquesta comprensió humana de l'Espiritualitat és important perquè va més enllà del món cristià. S'expressa en la proposta d'autors com ara Maria Corbi, que anomena l'espiritualitat com a "qualitat humana profunda". També Ken Wilber, filòsof nord-americà, entén l'espiritualitat com una "visió integral". És un procés existencial que ens fa passar d'un estat egoic a un altre de més etnocèntric i finalment a una posició de tipus cosmocèntrica. Si aquesta forma d'entendre l'espiritualitat humana i ecumènica és correcta, aleshores un dels criteris bàsics i essencials perquè aquest procés sigui viscut és justament "el reconeixement i la valorització de la plena humanitat, tant de l'home com, en una cultura patriarcal, de la dona". Parlant de "cultura patriarcal", la religió sempre és un element de la cultura. És per aquesta raó que, al llarg de la història, la majoria de les vegades les jerarquies religioses han ignorat, o negat a posta, aquesta preocupació de justícia en el reconeixement de la dignitat de la dona i d'una justa relació entre gèneres. Fins al dia d'avui vivim tot això a l'Església Catòlica i en algunes esglésies cristianes. Pel fet de mantenir els ministeris ordenats com si fossin un privilegi masculí, i pel fet que els exerceixen de forma patriarcal, les esglésies no tan sols fan una lectura fonamentalista dels textos bíblics, sinó que cometen un pecat que és social (pequen contra la justícia) i, sobretot, reflecteixen una postura antiespiritual i bandegen "el que l'Esperit diu avui a les Esglésies" (Ap 2, 5)

En diversos països de Llatinoamèrica (si més no al Brasil, Cuba, Colòmbia, la costa de l'Equador i en algunes regions de Veneçuela), les poblacions més pobres estan molt impregnades per la cultura afroamericana i indígena. En aquests casos, la postura clerical masclista de les esglésies tradicionals incomoda i en certa manera dificulta la vivència de la relació ecumènica amb les relegions i tradicions populars. En el cas de les cultures indígenes de tradició patriarcal, les esglésies que podrien donar testimoni evangèlic d'alliberament i de justícia, ajuden a reforçar el masclisme. Tot i així, en les cultures afroamericanes i en algunes d'indígenes, la benedicció és una cosa de dones (les *benzedadeiras*); i la cura, de les remeieres. A la majoria de les comunitats afrodescendents, la pròpia dimensió

sacerdotal és exercida per Ialorixás (*mães de santo*). Algunes comunitats tenen un *babalorixá* (pare), però no és el mateix ser orientat i rebre l'*Axé* d'un home que d'una dona. Hi ha una manera pròpia de relació amb els *Orixás* que depèn de la dimensió femenina i d'aquesta relació entre gèneres. Tant és així que, sovint, els *babalorixás* (homes) acaben desenvolupant, misteriosament i espiritualment, una dimensió tan femenina que, tot i ser molt respectats per la seva comunitat religiosa, són vistos per la societat dominant com a gays o fins i tot com a travestis. N'hi ha que s'hi tornen, però n'hi ha d'altres que no. Viuen en la carn el conflicte d'un diàleg interior que la societat no ajuda a explicitar, i reben *Orixás* que són, alhora, masculins i femenins sense ser necessàriament homoeròtics (amb tot el respecte pels homosexuals, i amb una profunda estima per la seva dimensió espiritual).

Per a les nostres vides, l'espiritualitat basada en la relació entre gèneres ens du a valorar més la corporeïtat i la dimensió afectuosa (i fins i tot eròtica) de la vida com a camí d'intimitat amb el Misteri. Ens ajuda a unir en el camí espiritual ètica i estètica, una visió coherent i profunda de les coses amb una sensibilitat aguda i, sobretot, ens porta a veure la manifestació de Déu com a Misteri de l'Amor i de Passió.

Durant el segle XX, un testimoni que va viure tot això d'una manera profunda va ser una jove jueva holandesa, Etty Hillesum. A principis dels anys quaranta, quan tenia 25 o 26 anys, va ser prou valenta com per assumir una relació amorosa (sense casament ni compromís estable) amb un oficial alemany i després amb un compositor holandès. I, sense que ningú l'hi ensenyés, fins i tot enmig d'aquestes relacions, a viure una profunda relació d'intimitat amb Déu d'una manera molt secular. El dia 12 de juliol de 1942, escrivia en el seu diari el següent: "T'ajudaré, Déu meu, a no esborrar-te de mi, però no et puc garantir res. El que veig amb claredat és que no ets Tu qui ens pot ajudar, sinó nosaltres (els jueus) els que podem ajudar-te a Tu i, de retop, ajudar-nos a nosaltres mateixos. Això és tot el que, en aquest moment, podem salvar i també l'única cosa que compta: una mica de Tu en nosaltres, Déu meu. Potser també podrem fer que aparegui la teva presència en els cors devastats dels altres." □